

Dieveniškės

2019 m gegužės 21 d. buvo suorganizuota vienos dienos išvyką į Vilnijos kraštą. Aplankėme Jašiūnus, Pavlavos Respublikos dvaro griuvėsius šalia Turgelių kaimo, Poškonis, Dieveniškės. Išvykoje dalyvavo 43 *Emeritus* klubo nariai, taip pat pakvietėme Alfonsą Petrukevičių, kuris gerai žino to krašto istoriją ir mums papasakojo apie krašto istoriją, lietuvių ir lenkų santykius šiame krašte.

Pirmasis sustojimas – Jašiūnuose. Lankėmės dvaro rūmuose. Jašiūnų dvaras nuo XV iki XIX a. priklausė Radviloms, vėliau jį įsigijo Sniadeckiai, kurie ir pastatė dabartinius rūmus.

Šalia rūmų nedidelės kapinės, kuriose palaidotas buvęs Dvaro savininkas, buvęs Vilniaus universiteto rektorius profesorius Jonas Sniadeckis, taip pat žymūs šviesuoliai Jonas ir Mykolas Balinskiai. Kapinaitės labai nukentėję per istorinius įvykius. Dabar jos šiek tiek aptvarkytos.

Kitas mūsų sustojimas prie Paulavos respublikos dvaro rūmų griuvėsių. Tai labai įdomus darinys Abiejų Tautų Respublikoje.

Grupė prie Paulavos dvaro griuvėsių

Marinos Šurnienės nuotrauka

Paulavos respubliką 1769 metais įkūrė kunigas Povilas Ksaveras Bžostovskis. Ją sudarė Merkinės dvaras prie Merkio upės ir prie jo prijungtas Turgelių klebonijos palivarkas. Respublikos plotas buvo 140 valakų (apie 3040 ha) žemės su 34 valstiečių ūkiais. Respublikoje buvo panaikinta baudžiava, jos valstiečiai buvo laisvi, jie laisvai tvarkė savo turtą ir iš dalies žemę. Respubliką valdė prezidentas – dvaro savininkas. Respublika turėjo Lietuvos ir Lenkijos patvirtintą Konstituciją, savo

vėliavą, herbą, kaldino pinigus. Buvo renkamas dvejų rūmų seimas, kuris kas ketveri metai susirinkdavo spręsti bendrų reikalų. Buvo įsteigta mokykla. Joje buvo mokomi ne tik vaikai, bet lavinami ir suaugusieji, buvo platinama literatūra. Nuo 1784 m. respublika turėjo savo felčerį ir vaistinę, kūrėsi malūnai, milo vėlykla, spirito varykla, veikė 3 smuklės. Gyventojai galėjo verstis amatais. Respublikos valdininkai privalėjo atsiskaityti už savo veiklą, jų sąžiningumą sekė pats prezidentas. Jauni vyrai tarnavo respublikos kariuomenėje. Kariuomenę pradžioje sudarė 80 kareivių, vėliau jų buvo iki 150. Jie turėjo šaunamųjų ginklų, netgi kelias patrankas. Per 1794 m. sukilimą jie atrėmė net tris kazokų antpuolius.

Respubliką pripažino Lenkijos karalius ir LDK Didysis kunigaikštis Stanislovas Augustas Poniatovskis. Respublika greitai suklestėjo – dvaro pajamos padidėjo daugiau kaip du kartus, pakilo valstiečių gerovė, kai tuo tarpu ATR išgyveno nuosmukį.

Per trečiąjį ATR padalijimą Bžostovskis buvo priverstas trauktis į Saksoniją. Carinė valdžia Paulavos respublikos netoleravo. Vėl buvo gražinta baudžiava, panaikintos respublikos gyventojų teisės ir privilegijos.

Respublika gyvavo daugiau kaip ketvirtį amžiaus – nuo 1769 iki 1795 metų.

Gamtos paminklas Grybiškių ąžuolas

Toliau mūsų kelias tęsiasi į Dieveniškių iškyšulį. Pirmas sustojimas Poškonių kaime. Kaimas įsikūręs prie Gaujos upės. Užtvėnkus upę prie kaimo susidarė tvenkinys. Aplankėme pasienio užkardą.

Istoriniame regioniniame Dieveniškių parke apie 2 km nuo Poškonių kaimo auga gamtos paminklu paskelbtas Grybiškių ąžuolas. ąžuolo kamieno apimtis beveik 5 m, skersmuo 1,6 m, aukštis apie 26 m.

Netoliese yra kitas valstybės saugomas gamtos paveldo objektas Grybiškių pušis. Pušies kamieno apimtis 2,62 m, aukštis 21 m.

Pasigrožėję įspūdingais medžiais vykstame aplankyti pasieniečio gintaro Žagunio žūties vietą. Gintaras buvo nužudytas einant tarnybines pareigas. Jo žūties vietoje uždegėme žvakutę.

Pasieniečio Gintaro Žagunio žūties vieta Krakūnų pasienio poste

Toliau keliavome į XVI amžiaus pabaigoje statytą Norviliškių pilį-vienuolyną. Netoli nuo pilies stovi Norviliškių Švč. Mergelės Marijos, Gailestingumo Motinos, bažnyčia. Tai atstatyta 1928 m. vietoje buvusios senos caro valdinių nugriautos bažnyčios nauja bažnyčia. Ji stovi ant kalno prie pat Lietuvos-Baltarusijos sienos. Sakoma, kad kai bažnyčioje laikomos pamaldos, kitapus sienos susirenka Baltarusijos tikintieji-katalikai pasiklausyti šv. Mišių.

Grįžtame į Dieveniškės. Čia apsilankome Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčioje. Mus pasitinka jau ne vieną dešimtmetį čia kunigaujantis parapijos klebonas Domas Valančiauskas. Jis aptarnauja ir Norviliškių bažnyčią. Klebonas aprodė bažnyčią, papasakojo bažnyčios bei Dieveniškių miestelio istoriją, pavaišino kava, net įdėjo kelionei saldinių.

Norviliškių Švč. Mergelės Marijos, Gailestingumo Motinos ir Dieveniškų Švč. Mergelės Marijos Rožančinės bažnyčios

Lietuvos ir kartu Europos Sąjungos išorinė siena šalia Norviliškių Švč. Mergelės Marijos, Gailestingumo Motinos, bažnyčios

Apsilankoma Bėčionių piliakalnyje. Piliakalnis įsikūręs vaizdingoje vietovėje dešiniajame Gaujos upės krante. Tai vienintelis Dieveniškių apylinkėse esantis piliakalnis. Archeologai jį datuoja I tūkstantmečio pradžia. Piliakalnio šlaitai vidutinio statumo, nuo 4 m aukščio pietuose iki 17 m aukščio nuo gaujos pusės.

Bėčionių piliakalnis

Grįždami apsilankome Rimašių etnokultūriniam draustinyje – Rimašių kaime. Dieveniškių kilpoje nėra viensėdžių. Daugiausia tai senoviniai gatviniai kaimai.

Rimašių gatvinis kaimas

Apžiūrėję kaimą, pilni įspūdžių apie Dieveniškių kraštą, grįžtame namo.